

Μπουρούς Κάστρο. Αναστασιούπολις.;

Μπουρού Καλέ

Μπουρού λίμνη. Βιστονίς.

Περιθεώριον

Ἐγνατία ὁδός.. Ἡμερολ.Μεγ.Ἑλλάδος Α.τόμος

Θρακικά Ταξείδια
ὑπὸ Στέλλωνος Κυ-
ριακίδου ἐν Ἡμε-
ρολογίῳ Μεγάλης
Ἑλλάδος 1931.
Σελ.195-220 μὲ
12 εἰκόνας.

Ἐνα ταξείδι στὴ Θράκη κατὰ τὸ 1920 μοῦ εἶχε δώ-
σει τὴν εὐκαιρία νὰ δημοσιεύσω στὸν πρῶτο τόμο
τοῦ Ἡμερολογίου τῆς Μεγ.Ἑλλάδος ἀρκετὰς Θρακικὰς
παραδόσεις καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὰς μερικὰς γιὰ τὸ κά-
στρο τῆς Μπουρούς ἢ Μπουρού καλέ, ὅπως τὸ λένε οἱ
ἐντόπιοι. Ἐνα δεῦτερο ταξείδι τοῦ ἔκανα πέρυσι μοῦ
δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ δώσω περισσότερες καὶ καλύτε-
ρες εἰκόνας ἀπ' τὸ ἴδιο κάστρο μαζὶ μὲ τὰ μονογράμ-
ματα τοῦ βρίσκονται ἀκόμα κτισμένα στοὺς τοῦχους του,
καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ νὰ συγκεντρώσω καὶ μερικὰς πληροφο-
ρίες γιὰ τὴν ἱστορία του, τοῦ δὲν εἶναι καὶ τόσο γνω-
στή. Ξέρω πῶς ἐ-
έγραψε κάποτε γι' αὐτὸ (βλ. Κρ-
ουμβάχερ ἱστορ. τῆς Βυζ. λαγοτεχνίας, μετάφρ. Σωτηριάδου
Γ 621) καὶ τὸ ταυτίζει πρὸς τὴν Αναστασιούπολι μὲ τὴν
μελέτη αὐτὴ δὲν μπόρεσα νὰ τῆ δῶ οὔτε ἐδῶ στὴ Θεσσα-
λονίκη οὔτε στὴν Ἀθήνα.

μονία
Τὸ κάστρο βρίσκεται, στὴ βορειοδυτικὴ ἄκρη τῆς
λίμνης Μπουρούς, τῆς Βιστονίδος τῶν ἀρχαίων. Δὲν ἀπέχει
οὔτε πέντε λεπτά ἀπὸ μπροστὰ του δὲ περνοῦσε ἡ μεγάλη
Ἐγνατία ὁδός, τοῦ τὰ λείψανά της, τὰ γεφυράκιά της, καὶ τὸ
λιθοστρωτὸ της σώζονται ἀκόμα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ὄχι βέβαια ὅπως

Πύρω - Λαίψη = Περιθεώριον, κατὰ τὴν ἑπιπέδου Κρησίου (ἢ Κρησίου)
γράφοντα ἐν
στοχαστικῶν Κρησίου κατὰ Μάρα (1936).

Μπουρούς κάστρο

Σελ. 197

ήτανε καρωμένα στά ρωμαϊκά χρόνια ἀλλ' ὅπως τὰ ἀφήσανε οἱ Βυζαντινοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἐπειτα ἀπὸ πολλές ἐπιδιορθώσεις τὰ γεφυράκια μάλιστα εἶναι ἀρκετὰ παλαιά, χωρὶς ἀλλὰ Βυζαντινά, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ εἶναι χτισμένα καὶ ἀπ' τὰ μεγάλα καὶ καλοψημένα τοῦβλα τους. Τὸ κάστρο σώζεται μισογκρεμισμένο. Οἱ τοῖχοί του εἶναι σωριασμένοι σχεδὸν ὁλότελα, ἀλλὰ οἱ πύργοι του σώζονται ἐδῶ κ' ἐκεῖ σχεδὸν ἀκέραιοι, μὲ τίς ἀποθήκες τους καὶ τις κἀμαρές τους, ποῦ ἄλλοτε στέγαζαν στρατιῶτες καὶ τώρα φιλοξενοῦν φεῖδια..... Τὸ τεῖχος εἶναι χτισμένο τὸ περισσότερο μὲ τὸν τρόπο ποῦ χτίζανε στά τελευταῖα χρόνια τοῦ Βυζαντίου, μὲ πέτρες δηλαδή κοινές, ἀπέλεκτες γεμίζοντας τὰ ἀναμεταξύ μὲ κεραμυδῶνια. Ζωνάρια ἀπὸ τοῦβλα, ὅπως συνηθίζονται στά παλαιότερα κάστρα, δέν εἶδα πουθενά.

Σελ. 204.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ Στράβωνα ἔχουμε ἓνα Ῥωμαῖο γεωγράφου τὸν Πομπώνιο Μελά, ποῦ μᾶς ἀναφέρει πάλι τὸ Διομήδη (II 28) "Σ' αὐτὸ τὸ μέρος, λέγει μιλιῶντας διὰ τὸν τόπο αὐτὸ, γεννήθηκε ὁ Διομήδης ποῦ συνηθίζε νὰ ρήχνη τοὺς ξένους γιὰ ταγή στ' ἀνθρωποφάγα ἄλογά του,..... Ἄγγο ὕστερα ἀπ' τὸ Μελά ὁ σοφὸς Ῥωμαῖος φυσικὸς Πλίνιος μᾶς δίδει ἓνα Θρακικὸ ὄνομα γιὰ τὴν πόλι τοῦ Διομήδη, ποῦ δέν τὸ βρίσκουμε ἄλλοῦ. Τὸ βρίσκουμε βέβαια καὶ στὸ Σολῖνο καὶ στὸ Μαρτιανὸ Καπέλλα, ἀλλὰ αὐτῶν πηγή εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Πλίνιος.

Σελ. 204

Ἀπό ποῦ τὸ πήρε ὁ Πλίνιος δὲν ξέρουμε, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ψεύτικο, γιὰτὶ καὶ κάτι ἄλλα παρόμοια θρακικὰ ὀνόματα βρίσκονται, σὰν π.χ. Τήριζα καὶ Τήριζις ἄκρα καὶ Τιριστρία ἢ Τιριστρίς ἄκρα καὶ Πιρίστασις καὶ Τιριστή πόλις, ποῦ ἀποδίδονται καὶ σὲ πόλεις καὶ σὲ ἀκρωτήρια, δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανο αὐτὸ ποῦ μας λέγει ὁ Στράβων Καρτέρᾳ νὰ εἶναι ἀπλούστατα τὸ ἑλληνικὸ τοῦ θρακικοῦ Τήριδα. Ἀφῆνω στοὺς γλωσσολόγους νὰ ξεδιαλύνουν ἂν καὶ ἡ προελληνικὴ, ἢ κυκλώπιος Τίρυνς, μπορεῖ νὰ μῆν᾽ εἶναι ἐνταῦθα στήν ἴδια σειρά. Ἐπειτα ἀπ' τὸν Πλίνια ξαναγυρίζουμε πάλι στὸ Διομήδη. Τὰ ρωμαϊκὰ σελ. 205 ὁδοιπορικὰ, τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸ ἱεροσολυμίτικο, ποῦ προέρχονται φαίνεται ἀπ' τὸν τέταρτο π.χ. αἰῶνα, καθὼς καὶ ὁ χάρτης τοῦ σημειωτέον στὸ ἴδιο μέρος λατινικὸ σταθμὸς γιὰ ν' ἀλλάζουν τ' ἄλογα μὲ τ' ὄνομα

Ἐπειτα ἀπ' τὰ ὁδοιπορικὰ χάνουμε πιά τὸ Διομήδη καὶ τὸ στάβλο του καὶ ἔχουμε στὸν τόπο αὐτὸ νέο ὄνομα, ὄνομα πόλης, καὶ δὲν μποροῦσε παρά νὰ γίνῃ αὐτοῦ κάπου πόλη, ἀφ' οὗ ἀπ' ἐκεῖ περνοῦσε ὁ κυριώτερος δρόμος τοῦ κράτους ἢ Ἐγνατία, ὁ δὲ τόπος ἦτανε στρατηγικὸς, στενὸς, μπροστὰ μὲ τὴν λίμνη καὶ πίσω σὲ λίγη ἀπόστασι μὲ τὰ βουνά. Τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι Ἀναστασιούπολις καὶ τὸ βρίσκουμε πρῶτη φορά στὸν Προκόπιον (Περὶ κτισμάτων ΙΥ 11) τὸ ἕκτον αἰῶνα, δηλαδή στα χρόνια τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐκτός αὐτοῦ τὸ βρίσκουμε καὶ στήν "Ἐκθεσιν πρωτοκλησιῶν, πατριαρχῶν τε καὶ μητροπολιτῶν" τοῦ Ἐπιφανίου τοῦ Κύπρου, ποῦ ἔζησε στὸ Δ' αἰῶνα. Ἀλλὰ ἡ ἔκθεσις αὕτη, μολονότι παλαιά, δὲν εἶ-

Μπουρούς Κάστρο

Ἀναστασιούπολις.

ναί τοῦ Ἐπιφανίου, ὅπως δείχνει καί τό ὄνομα Ἀναστασιούπο-
λις ποῦ προϋποθέτει τόν αὐτοκράτορα Ἀναστάσιον, τοῦ βασι-
σελ. 206 λευε στά τέλη τοῦ Ε! καί στήν ἀρχή τοῦ ς. αἰῶνα
(491-518).

Εἶκό τό μονόγραμμα τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου.

Ποίος ὅμως μᾶς λέγει πῶς ἡ Ἀναστασιούπολις αὐτή εἶναι τό
Μπουρού καλέ τό σημεῖον; Πρῶτα πρῶτα ὁ ἴδιος ὁ Προκόπιος
ὀρίζει καθαρά πῶς ἡ πόλη αὐτή ἦταν στήν ἐπαρχία Ροδόπης .
Ἐπομένως δέν μπορεῖ νά γίνη καμμία σύγχυσι, μέ ἄλλες πόλεις
ποῦ εἶχαν τό ἴδιο ὄνομα στήν Ἀσία. Ἐπειτά ὁ τόπος καθώς μᾶς
τό περιγράφει δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλος ἢ αὐτός. Ἡ Ἀνα-
στασιούπολις ἦταν κοντά στήν παραλία, ὅπου ἄραζαν καί πλοῖα.
Εἶχε καί τεῖχος γῦρο γῦρο, ἀλλά αὐτό δέν ἔφθανε ὡς τήν θάλασ-
σα καί γι' αὐτό πολλές φορές οἱ Οὐννοὶ ποῦ κατὰτρεχαν τά με-
ρη αὐτά τσάκωναν τά πλοῖα, ποῦ πήγαιναν ἀνύποπτα ν' ἀράξουν
καί μ' αὐτά κατόπι λεηλατοῦσαν καί τά σησιά. Ὁ Ἰουστινιανός
τριγύρισε καί τήν παραλία μέ τό τεῖχος καί ἔτσι ἐξασφάλισε
πλοῖα μαζί καί νησιά. Ἐπειτα ἔφερε καί νερό ἀπ' τό βουνό μέ

σελ. 206.

ὕδραγωγεῖο τερῆστιο στό ψήλος. Τὸ ὕδραγωγεῖο αὐτὸ θά εἶναι ἄκριβῶς τὸ περιέργο διπλὸ τεῖχος ποῦ φεύγει, ὅπως εἶπαμε, ἀπ' τὸ κάστρο καὶ φτάνει ὡς τὰ πόδια τοῦ βουνοῦ, ἀγκαλιάζοντας τὴ ρεματιά μὲ τὰ πλατάνια. Δέν εγείνει δέ φαίνεται μὲ καμάρες, καὶ οὔτε φαίνεται νὰ ἔχη καὶ πόρτες, ἴσια ἴσια γιὰ νὰ χρησιμεύη καὶ γιὰ φύλαξι τοῦ τόπου, γιατί ἐμπόδιζε τοὺς βαρβάρους ποῦ θὰ ἔρχονταν ἀπ' τὴν κοιλάδα, ποῦ βγαίνει ἀπ' τὴ σημερινὴ Βουλγαρία στὴν Εὐάνθη, καὶ ἀπ' τὸ Νέστο, γιὰ νὰ λεηλατήσουν καὶ τὴν πλουσία παιδιάδα τῆς Ροδόπης, τῆς σημερινῆς Γκιουμουρτζίννας. Τὸ ἴδιο ἔκανε πολὺ ὑστερώτερα ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος στὴ Χριστούπολι, οὐδ' ὅτεν ὁ δηλ. τῆς Καβάλλας, γιὰ νὰ ἐμποδίσει τοὺς Καταλάνους, ποῦ εἴαν περάσει στὴ Μακεδονία, νὰ ξαναγυρίσουν πρὸς τὴ Θράκη. Ὅτι δὲ τὸ δυνατὸ αὐτὸ ὕδραγωγεῖο τῆς Ἀναστασιούπολης εἶχε καὶ τοῦτο τὸ σκοπὸ φαίνεται ἀκριβῶς ἀπ' τοὺς πύργους ποῦ ἔχει πρὸς τὴ δυτικὴ πλευρά, πρὸς τὸ μέρος τῆς Μακεδονίας, καὶ οἱ ὅποιοι ὅπως φαίνεται ἀπ' τὸ χεῖμα τους εἶναι τῶν χρόνων τῶν Παλαιολόγων. Ἄκομα θά μπορούσε κανένας νὰ προσθέσῃ πῶς ἴσως ἐξ ἀρχῆς τὸ ὕδραγωγεῖο αὐτὸ νὰ εἶχε καὶ προφυλαχτικὸ σκοπὸ, καὶ πῶς δέν χτίστηκε ἀπ' τὸν Ἰουστινιανό,

σελ. 207 ἀλλ' ἀπ' τὸν Ἀναστάσιο, ποῦ καὶ στὴν Κωνσταντινούπολι εἶχε χτίσει παρόμοιο ἐγκάρσιο τεῖχος, ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς νὰ τὸ ξανάχτισε, ὅπως ξανάχτισε καὶ τὸ κάστρο τῆς πόλης. Τὴν ὑπόθεσι αὐτὴ βοηθεῖ καὶ τὸ χτίσιμο τοῦ ὕδραγωγείου, ὅσο μπορεῖ βέβαια κανένας νὰ βασισθῇ σ' αὐτὸ ποῦ σὲ μερικὰ μέρη μοιάζει σὰν πάλι ἀπ' τὸν Ἰουστινιανό. Ἔτσι ἀπ' τὴν τοπικὴ περιγραφή ποῦ μᾶς δίνει ὁ Προκόπιος εἶναι ὀλοφάνερο πῶς ἡ Ἀναστασιούπολι δέν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη παρὰ τὸ αὐτοῦ καλέ. Δέν μπο-

σελ. 208

ροῦμε δέ νά υποθετήσουμε τήν 'Αναστασιούπολι χαμηλότερα στήν
 έξοδο τῆς Βιστονίδος, ὅπου σήμερα βρίσκεται τό Πόρτο Λάγο, για-
 τί εἶναι πολύ μακριά ἀπ' ἄρα βουνά καί δέν ἔχει κανένα ἔχνος ὑ-
 δραγωγείου, ποῦ μᾶς τό ἀναφέρει τόσο καθαρά ὁ Προκόπιος· οὔτε
 ὅπως θέλει ὁ Tafel κοντά στόν Ἑβρο, ὅπου δέν υπάρχουν τό ἐρείπια
 τοῦ ὑδραγωγίου, ποῦ καί ὁ ἴδιος τό ἀναζητᾷ (*sedem hujus loci
 reliquiae grandis aquaeductus si quae superessund, aliquando defini-
 ent... De vin ignotia Ras orientalis* σελ. 38)

*Ἐξω ὅμως ἀπ' τήν γεωγραφική αὐτή ἀπόδειξι πῶς τό κάστρο
 τῆς Μπουρούς εἶναι ἡ 'Αναστασιούπολι ἔχουμε καί ἄλλη ἀπ' ἄρα τε-
 λευταῖα βυζαντινά χρόνια. Ὁ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός στήν ἱστο-
 ρία του, ἐκεῖ ποῦ μᾶς περιγράφει τίς προσπάθειές του γιά νά πάρ-
 ῃ τό κάστρο, ποῦ ἔμειναν πιστά στό νόμιμο αὐτοκράτορα τοῦ Βυ-
 ζαντίου, τό μικρό Ἰωάννη τόν ἑπὶ τόν Παλαιολόγο, μᾶς μιλά καί γιά
 μία πόλι ποῦ τῆ λέγει "Περιθεώριον" (ὁ Γρηγοῤῥας, ἄλλος σύγχρο-
 νος ἱστορικός, τῆ γράφει Περιθεῖριον). Αὐτή, λέγει (I 542, 10 II
 197, 10 Βόγ.) εἶναι ἡ παλαιά πόλι, ποῦ ἔχτισε ὁ 'Αναστάσιος καί
 τῆς ἔδωσε καί τό ὄνομά του καί ποῦ τῆ βρῆκε ὁ 'Ανδρόνικος ὁ
 Παλαιολόγος (ὁ νεώτερος) κατασκαμμένη καί τήν ξανάχτισε, ὅπως
 ξανάχτισε καί τήν 'Αμφίπολι, ὅχι ὅση ἦταν παλιά, ἀλλά ὅση μποροῦ-
 σε, καί τῆς ἔδωσε τό νέο ὄνομα Περιθεώριον. Τήν ἀλήθεια τῶν πλη-
 ροφοριῶν αὐτῶν τοῦ Καντακουζηνοῦ βεβαιώνουν καί τά μονογράμμα-
 τα τῶν Παλαιολόγων, ποῦ βρήκαμε ἀπ' τίς δύο μεριές τῆς μεγάλης
 πόρτας καί στόν ἕνα πύργο. Τό Περιθεώριο αὐτό ὁ Καντακουζηνός
 τό θέλει παραθαλάσσιο ποῦ φυσικά μπορεῖ νά εἶναι καί παραλίμ-
 νιο, ἀφ' οὔ ἡ Μπουρού εἶναι λιμνοθάλασσα καί τά πλοῖα ἄλλοτε
 ἔμπαιναν καί σ' αὐτή, τό βάζει δέ κοντά στά ἐρείπια τῆς παλιᾶς

σελ.208

Μεσσήνης (II 431),ή όποία δέν είναι άλλη από τή Μαξιμιανούπολι
καί ύστερώτερα Μοσινόπολι, τήν *Persulis* τών όδοιπορικῶν καί
τῶν ρωμαϊκῶν χαρτῶν, τῆς όποίας πᾶ έρείπια καί σήμερα όνομά-
ζονται μέ τό ίδιο όνομα, Μεσίνε καλεοί. "Ότι δέ τό Περιθεώριο

σελ.209

αὐτό τῶν χρόνων τοῦ Καντακουζηνοῦ δηλ.ή καλιά Αναστασιούπολι,
δέ βρισκόντανε στή θέση τοῦ Πόρτο Λάγου φαίνεται καί από τήν
έξῆς πληροφορία τοῦ Ἰδίου Καντακουζηνοῦ. "Ο Καντακουζηνός, λέγει
(I 470), βρισκότανε στό Κουμουτζηνά, δηλ.στή σημερινή Εκτουμουρ-
τζίνα, όταν ό Τορκος Αμούρ ξεμπάρκαρε πιά κοῦρσο στή "Ποροῦν,

Εἰκ.8 Τό μονόγραμμα τοῦ ἀνατολικοῦ πύργου

παράλληλα τῆς θράκης χώραν καταντικρῶ Κουμουτζηνῶν". "Η Ποροῦ
αὐτή διετήρησε καί σήμερα τό όνομά της.Εἶναι ἡ Μπουροῦ,τό νη-
σάκι δηλαδή ὅπου εἶναι χτισμένα τά λίγα σπίτια τοῦ περιφήμου
ίχθυότροφείου τῆς θράκης, ἀκριβῶς ἀντίκρυ στήν εἴσοδο,στόν
Πόρο τῆς λίμνης, ἀ' ὅπου πήρε καί τό όνομα.Εἶναι δέ πολύ κοντά
στό Λάγος, μόλις δύο χιλιόμετρα. "Αν λοιπόν ἦταν τό Περιθεώριο
στό Λάγος, δέν ὑπῆρχε ἀμφιβολία πῶς διαφορετικά θά μιλοῦσε ό
Καντακουζηνός, δέν θά παρέλειπε νά τό ἀναφέρῃ ἀφ' οὔ ἦταν τόσο

σελ. 210

κοντά στον τόπο της αποβίβασης, έξω δέ απ' αυτό και οι Τούρκοι πειραταί θα δυσκολευόνταν να ξεμπαρκάρουν κάτω απ' τὰ τείχη μιανῆς καλά φυλαγμένης πόλης, όπως ἦταν τὸ Περιθεώριο, ποῦ μπορούσε ν' ἀντισταθῆ σ' ὅλες τὶς ἐπιθέσεις, τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἐπειτα ἄλλη ἀπόδειξι ἔχουμε κι' ἀπ' τὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, τὸ ὅτι ὁ λαὸς δὲν ξέχασε τὸ ὄνομα Περιθόρι, ποῦ εἶχε ἄλλοτε τὸ κάστρο τῆς Μπουρούς. Γύρο στὰ 1665 ἕνας Γάλλος παπᾶς, ἑομολογητῆς τοῦ πρεσβευτῆ τῆς Γαλλίας ἀπὸ Παρίσι, ὁ πᾶτερ Robert de Breux ταξιδεύοντας ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολι γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη πέρασε ἀναγκαστικά, ἀφ' οὔ ἦταν ἀπάνω στὸ μεγάλο δρόμο, κι' ἀπ' τὴν πόλι αὐτῆ, ποῦ εἶχε ἀρχίσει πιά νὰ ἐρημώνεται και νὰ ρεῦη και μᾶς λέγει πῶς τὴν λέγαν *Perithory* (*Voyage en Turquie et en Grèce, publ. par H. Pernot - Paris 1928 σ. 83*). Ἐπι τοιούτων λοιπὸν τὰ σημερινὰ ἐρεῖπια τοῦ Μπουροῦ καλέ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία τὸ Περιθεώριον τοῦ Ἀνδρονίκου, ἢ Ἀναστασιούπολις τοῦ Προκοπίου. Τώρα ὅμως ἔρχεται ἕνα ἄλλο. Πῶς τοῦ κατέβηκε τοῦ Ἀνδρονίκου νὰ ὀνομάσῃ τὴν Ἀναστασιούπολι Περιθεώριον; Ποῦ τὸ βρῆκε αὐτὸ τὸ ὄνομα;

Τὸ ὄνομα δὲν τὸ ἔπλασε ὁ ἴδιος. Ἐκτός ποῦ εἶναι ἕνα ὄνομα Βυζαντινῶν, ποῦ βρίσκεται και σ' ἄλλους τόπους, ἐδῶ βρίσκονταν και πρωτύτερα. Τὸ βρίσκουμε σὺν θ' αἰῶνα στὰ χρόνια τῆς συνόδου, ποῦ ἔκανε ὁ Θωτίος στὰ 872. Στὰ πρακτικά τῆς συνόδου αὐτῆς (Μα κκι 17α στ. 376 ἀναφέρεται ἐπίσκοπος Περιθεωρίου. Ἀναφέρεται ἐπίσης στὰ "Νέα τακτικά", ποῦ δημοσίεψε ὁ *Gelzer* μαζί με τὴν Περιγραφή τοῦ Γεωργίου τοῦ Κυπρίου, δηλαδή στὴν ἀναγραφή " τῆς τάξεως τῶν μητροπολιτῶν", ἢ ὅποια προέρχεται πιθανώτατα ἀπ' τὰ χρόνια τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου, ποῦ δὲν εἶναι μακριὰ ἀπ' τὰ χρόνια τοῦ Θωτίου. Ἀναφέρεται κατόπι στὴ συνθήκη τοῦ Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ με τοὺς Βενετσάνους (1148) ὡς πόλι

σελ. 210

ποῦ ἐπιτρέπεται σ' αὐτοὺς νά ἐμπορευῶνται, ἐπαναλαμβάνεται δέ καί στά προνόμια ποῦ ἔδωκε στοὺς ἴδιους ὁ Ἰσαάκιος στά 1187

σελ. 212 - (Tafel. Thomas, Urkunden z. Handels- und Staatsgesch. Vened I 119 & 184)

Ἀναφέρεται τέλος καί ἀπό τόν Ἀκροπολίτη (ἐκδ. Heinsberg 23, 10) μαζί μέ τίς ἄλλες πόλεις ποῦ κατέστρεψε γύρο στά 1206 ὁ ἀνήμερος Βούργαρος τσάρος Σκυλλογιάννης. Ὡστε τό ὄνομα τῆς κατεστραμμένης αὐτῆς πόλης ἔδωκε ὁ Ἀνδρόνικος στήν παλιά 'Αναστασιούπολι, ποῦ ξανάχτισε ὁ ἴδιος. Ἐδῶ ὁμως ἔρχεται ἕνα μικρό ζήτημα. Καλά. Ἡ παλαιά Ἀναστασιούπολι, ποῦ βρίσκεται στό Μπουροῦ καλέ, πῆρε στά χρόνια τοῦ Ἀνδρόνικου τοῦ Παλαιολόγου τό ὄνομα Περιθεώριο, ἀλλά τότε τό παλιό Περιθεώριο ποῦ βρίσκεται; ἢ μήπως ἡ ἴδια πόλις συνάλλαξε πολλές φορές τά δύο ὀνόματα. Τό πρᾶγμα εἶναι κομμάτι δύσκολο. Ἐτύχως καί γι' αὐτό ἔχουμε μερικές πληροφορίες, ποῦ μᾶς ὁδηγοῦν νά βροῦμε κάποια λύσι στήν ἀπορία μας. Τίς πληροφορίες αὐτές τίς ἔχουμε πάλι ἀπ' τίς τάξεις τῶν μητροπολιτῶν καί ἐπισκόπων τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινούπολης. Εἰς αὐτά τά "Νέα τὰκτικά", ποῦ ἀναφέραμε παρα πάνω, ἀνάμεσα στοὺς ἐπισκόπους, ποῦ πᾶνε στό μητροπολίτη Τραϊανουπόλεως, ποῦ ἦταν ἡ μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Ροδόπης, ἀναφέρεται πρῶτος ὁ τέτρατος ὁ 'Αναστασιουπόλεως, ἐνῶ ὁ Περιθεωρίου ἀναφέρεται πρῶτος μέσα στοὺς ἐπίσκοπους τῆς μητρόπολης Φιλίππων Μακεδονίας μαζί μέ τόν Πολυστύλου, δηλ. τῶν παλαιῶν Ἀβδήρων. Σέ μιάν ἄλλη τέτοια τάξι (Migne S. G. 107 στ. 371 κέ) τά πράγματα μπερδεύονται κάπως. Ὁ Ἀναστασιουπόλεως ἀναφέρεται μαζί μέ τόν Περιθεωρίου καί μ' ἕναν Θεοδωρίτου (ἢ Θεοδωρίου) στήν ἐπαρχία Ροδόπης, ἐνῶ στήν ἐπαρχία Φιλίππων ἀναγράφεται πρῶτος ὁ Θεωρίου. Τό μπερδεμα εἶναι φανερό.

ὁ Θεωρίου καὶ Θεοδορίου ἢ Θεοδορίτου καὶ ὁ Περιθεωρίου φαίνεται
σάν νά εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ποῦ χωρίστηκε ποῖος ξέρει ἀπὸ
ποιά σύγχυσι τοῦ συντάκτου τῆς τάξης ἢ τῶν ἀντιγραφῶν, ἐκτός
ἐάν ὁ Θεοδορίου αὐτός ἔχει κάποια σχέσι πρὸς τὴ Θεοδορούπολι
τῆς Ροδόπης, ποῦ ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, ἂν ἀντιπροσωπεύει καμιά
ἄλλη ἄγνωστη ἀπ' ἄλλοῦ πο. ἴχνη. Δέν θέλω νά ἐξετάσω περισσότερο
σελ. 214 - τὸ πρᾶγμα. Μᾶς φάνει μόνο τοῦτο, ὅτι καὶ στίς δύο τάξεις
ἔχουμε Ἀναστασιουπόλεως καὶ Περιθεωρίου δύο χωριστοὺς ἐπισκό-
πους. Τὸ ἴδιο χωριστὰ ὑπογράφονται Περιθεωρίου καὶ Ἀναστασιου-
πόλεως καὶ στὰ πρακτικά τῆς συνόδου φωτίου. Δέν εἶμαστα ὁμοῦ
ἀπολύτως βέβακοι πῶς ὁ Ἀναστασιουπόλεως αὐτός εἶναι τῆς Ρο-
δόπης, γιατί τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ εἶχε καὶ ἄλλη ἐπισκοπὴ τῆς ἐπαρ-
χίας Παλατίας, καὶ στὰ πρακτικά δέν ἀναφέρονται δύο. Ἐν ὁμοῦ κα-
νένας βάλῃ στὸ νοῦ του πῶς στὴ σύνοδο αὐτὴ βρισκότανε ὅλοι οἱ
ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι Ροδόπης δέν φαίνεται πιθανὸ νά ἔλει-
πε ὁ Ἀναστασιουπόλεως. Ἔτσι ἀπ' τίς εἰδήσεις αὐτές ἔχουμε αὐτὸ
τὸ κέρδος, ὅτι μαθαίνουμε θετικὰ πῶς ὡς τὸν ἕνα τοῦλάχιστο αἰ-
ῶνα τὸ Περιθεώριο καὶ ἡ Ἀναστασιούπολι εἶναι δύο χωριστὲς ἐπι-
σκοπές καὶ ἐπομένως δύο χωριστὲς πόλεις.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν Ἀναστασιούπολι ξέρουμε πιά ποῦ ἦταν, τὸ Πε-
ριθεώριο ὁμοῦ αὐτὸ τὸ παλιὸ ποῦ ἦταν; Μοῦ φαίνεται πῶς πρέπει
νά τὸ ἀναζητήσουμε κοντὰ στὸ Πολύστυλο, δηλ. τὰ Ἄβδηρα, ποῦ μαζὶ
του πήγαιναν στὸν μητροπολίτη Φιλίππων, ποῦ ἡ δικαιοδοσία του,
ὅπως σήμερα τοῦ Εὐάνθης, ἄρχιζε ἀπ' τὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς λίμνης
καὶ ἔφτανε ὡς τὴν Καβάλλα καὶ τοὺς Φιλίππους. Ἔτσι λοιπὸν γιὰ τὸ
Περιθεώριο δέν μένει ἄλλος τόπος παρὰ τὸ σημερινὸ Πόρτο-Λάγο
ὅπου σώζονται καὶ σήμερα ἀκόμα λείψανα καὶ τῆς παλαιᾶς ἑλληνι-
κῆς πόλης Δίκαιας, ἀλλὰ καὶ τοῦ βυζαντινοῦ κάστρου. Τὰ λείψανα
αὐτὰ βρίσκονται ἀκριβῶς σ' ἓνα μέρος ποῦ θὰ δικαιολογοῦσε πο-
λύ τὸ ὄνομα Περιθεώριο, γιατί ἀπ' ὅλες τίς μεριές πράγματι εἶναι

άνοιχτό καί βλέπει καί φαίνεται, γιατί περιτριγυρίζεται άπ' τά κλαδιά καί τά παρακλάδια τής λιμνοθάλασσας. Τό συμπέρασμα αυτό δυναμώνει καί μιά είδησι ποϋ παραθέτει ό Tafel άπό ένα γιατρό Ιωάννη Κορνηνό, ό όποιος περιγράφοντας τά μοναστήρια τοϋ Αγίου θρους λέγει καί για τó Βατοπέδι πώς τοϋ χάρισε ό αυτοκράτωρας Αρκάδιος "τό όραιότατον μετόχιον είς τό Περιθεώριον, όμοϋ καί τό σελ. 216. τέταρτον μέρος τής παραθαλασσίας λίμνης καί έργαστήρια πάντα μέσα είς τό καστέλι". Τό όραιότατο αυτό μετόχι, ποϋ καί σήμερα έγινε πάλι χτήμα τοϋ Βατοπεδίου μαζί μέ τή λιμνοθάλασσα, είναι τό μοναστηράκι τοϋ Αγίου Νικολάου, χτισμένο άπάνω σέ νησάκι, γεμάτο άκόμα άπό λείψανα βυ. αντινά, τό ότε Καστέλι δέν θά είναι άλλο άπ' τά λείψανα τοϋ τείχους ποϋ σώζονται λίγο παρακάτω, άνάμεσα στόν Αγ Νικόλα καί στό θάλασσο.

Αυτά για τή θέσι τής Αναστασιούπολης καί τοϋ περιθεωρίου καί τά σημερινά τους έρείπια. Όσο για τήν ιστορία τους αυτή άπάνω κάτω είναι μέσα σ' αυτά, ποϋ είπαμε ώς τώρα. Μόνο σέ μερικές λεπτομέρειες έχει ανάγκη νά συμπληρωθή καί τήν συμπληρωνουμε άνανεφαλαιώνοντας τήν άπό τήν άρχή.

...

Γιά τό Περιθεώριο τό παλιό πρός τό παρόν δέν έχω τίποτα νά προσθέσω. Θά περιοριστώ λοιπόν στήν Αναστασιούπολι. Πότε χρίστηκε ή καλύτερα πότε τριγυρίστηκε μέ τείχος καί ώχυρώθηκε μās τό δείχνει τό όνομά της. Ό τόπος υπέφερε συχνά άπ' τς επιδρομές στά άνήσυχα χρόνια τοϋ Β! αιώνα. Ό Αναστάσιος λοιπόν, ποϋ κι' άλλου έδειξε τή φροντίδα, ποϋ είχε για τήν ασφάλεια τής χώρας του, χρίζοντας κάστρα καί τείχη, ασφάλισε καί τόν τόπο αυτό μέ κάστρο δίνοντάς του καί τό όνομά του. Ίσως δέ άπ' αυτόν προέρχεται καί τό πρώτο ύδραγωγείο μαζί καί κάστρο, όπως είπαμε παραπάνω. Τι ήταν πρωύτερα αυτού άκριβώς δέν ζέρουμε. Κι' άν δέν ήταν ή Καρτερά κόμη

σελ. 218

είδησι. Ίσως στή γενική καταστροφή τῶν θρακικῶν πόλεων ἀπ' τὸ Σκυλλογιάννη, ὅταν καταστράφηκε καί ἡ Μοσινόπολι καί τὸ Περιθεώριο, ἴσως ὅμως καί πρωτύτερα. Γιατί ἂν σωζότανε εἶναι περίεργο πῶς δέν παίξει κανένα ρόλο στήν ἐπίδρομή τῶν Προμανδῶν, ποῦ πῆραν καί ἔκαναν κέντρο τους τήν διπλανή Μοσινόπολι (1185) καί κατόπι στό πέρασμα τῶν Καταλάνων καί τοῦ Σκυλλογιάννη. Ὅσο γιά τὸ τελευταῖο αὐτό βγαίνει στή μέση καί μιά ἀπορία. Φαίνεται δηλ. παράξενο πῶς ὁ Σκυλλογιάννης κατάστρεψε τὸ Περιθεώριο, ἀφ' οὔ ἦταν ἀρκετά παράμερα ἀπ' τὸ δρόμο του, καί γιά νά τὸ φτάῃ ἔπρεπε νά περάσῃ ἀρκετά κανάλια μέ νερά καί ἀμμουδιές. Ἡ ἀπορία αὐτή φεύγει, ἂν τὸ Περιθεώριο βρισκόταν στο φυσικό δρόμο τοῦ Σκυλλογιάννη, δηλ. στή θέσι τῆς Ἀναστασιούπολης. Ἀλλά τότε θά' πρεπε νά υποθέσουμε πῶς τὸ παλιὸ Περιθεώριο εἶχε καταστραφῆ πρωτύτερα καί πρωτύτερα ἢ Ἡ Ἀναστασιούπολι εἶχε πάρει τὸ ὄνομά του. Ἡ σκέψι εἶναι σωστή, μὰ στέκει στόν ἀέρα ἀφοῦ δέν ἔχει εἰδήσεις ποῦ νά στηριχθῆ. Ὁ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος τήν ξανάχτισε (1341) ὅχι ὅμως βῆ ἦταν πρωτύτερα. Τά χρόνια ἦταν δύσκολα καί οἱ δυνάμεις τοῦ κράτους περιορισμένες. Καί ἔτσι ὅμως ποῦ χριστική ἦταν ἀρκετά δυνατή, ὥστε νά κλείσῃ τίς πόρτες στόν Κατακουζηνό. Αὐτός προσπάθησε ἐπανειλημμένως νά τήν πάρῃ (1342-3) τήν πρώτη μάλιστα φορά, μὰς λέγει, ἀφ' οὔ εἴκοσι τέσσερες μέρες τήν πολιορκήσε, ἐφόβισε τόσο τοὺς ἐντόπιους, ὥστε στείλανε καί πρεσβεῖα γιά νά παραδοθοῦν. Ὄταν ὅμως πληροφορηθῆκανε πῶς βιάζεται νά φύγῃ γιά τὴ Θεσσαλονίκη κλείστηκαν ξανά στό δυνατό τους κάστρο καί δέν τὸν δέχτηκαν. Μετά ἕνα χρόνο γυρίζοντας ἀπραχτός ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη προσπάθησε πάλι, μὰ στά χαμένα. Ἐκαψε λοιπόν τίς πολιορκητικέσ του μηχανέσ καί τὸ παράτησε. Ἐπειτα ἀπό λίγο πέρασε τὸ κάστρο στά χέρια τοῦ Βούργαρου ληστή Μομιτζέλου, ποῦ ἀναδείχτηκε πρῶτα ἀπ' τὸν Καντακουζηνό ἄρχοντας τοῦσ Σλάβους τῆς Ροδόπης στά κάστρα τῆς Μερόπης πῆγε ὅμως κατόπι μέ τὸ

μέρος τοῦ Νασιλιᾶ γιά νά πάρη τά κάστρα τῆς Ξανθείας καί τοῦ Περιθεωρίου. Καί τά πήρε. Ἀλλά τήν τελευταία στιγμή, τήν ὥρα ποῦ ἐρχότανε ἀπάνω του ὁ Καντακουζηνός μέ τούς Τούρκους τοῦ Ἀμούρ οἱ Περιθωριώτες τοῦ κλείσανε πάλι τίς πόρτες, καί ἔτσι σκοτώθηκε κάτω ἀπ' τά τείχη τους. Ἐπειτα ἀπό λίγα χρόνια ἔπεσε ἡ πόλι στά χέρια τοῦ Ματθαίου τοῦ γιοῦ τοῦ Καντακουζηνοῦ. Μόλις ὅμως τά 1355 παρουσιάστηκε μπροστά τῶν τείχη τῆς Ὀϊωάννης ὁ Παλαιολόγος, ἀμέσως τόν δέχτηκαν καί τοῦ ἔμειναν πιστοί, αὐτός δέ διώρισε διοικητή τόν Ἰωάννη τόν Ἀσάνη. Λίγο κατόπι τή βρίσκουμε χτήμα τοῦ βυζαντινοῦ ἄρχοντα Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ. Ὁ ἱστορικός Φραντζῆς (Βονν. 132) μᾶς κάνει λόγο γιά τήν κολοσσιαία περιουσία ποῦ ἔφηκε πεθαίνοντας στό γιό του τόν Νικόλαο, χῶρες καί τόπους " ἐντός τῆς Πελοποννήσου καί ἐκτός". "Τά δέ ἐκτός μεγάλη Αἴνος καί ἡ περί αὐτήν παροικία πᾶσα, κῶμαι καί χῶραι ἕως καί Περιθεωρίου, ἃ καί σταλείας ἐγώ παρέλαβον". Κατά ἄλλο χειρόγραφο "ἦσαν γάρ ἐκτός μεγάλη Αἴνος, Περιθεώριον καί Ξάνθη καί τά περί αὐτούς καί πᾶσα ἡ Χερρόνησος τοῦ Ἑλλησπόντου." Δέν εἶναι ὅμως παράξενο ὅταν κληροδοτοῦσε αὐτά ὁ Μελισσηνός στό παιδί του νά εἶχαν πέσει ἡ Ξάνθη καί τό Περιθεώριο στά χέρια τῶν Τούρκων. Γιατί ὅταν ὁ Μουράτ ὁ Β' στό 1422 ἀνέβηκε στό θρόνο του στήν Ἀδριανούπολι, ἀφοῦ νίκησε πρῶτα τό Μουῦσαφᾶ, ἀπάνω στό ἐπινίκιο γεῦμα ποῦ ἔκανε χάρισε κατά τήν πληροφορία τοῦ ἱστορικοῦ Δούκα (181, 1 στό σύμμαχό του, τό Γενοβέζο Ἰωάννη Ἀδρῦρνο "τό Περιθεώριον, ἓνα τῶν πολιχνίων τῆς Δύσεως, τοῦ ἔχει καί νέμεσθαι τοῦτο ἐφ' ὅλης ζωῆς!" Ἐπειτα ξανάπεσε πάλι στά χέρια τῶν Τούρκων, μαράθηκε καί σιγά σιγά ἔσβυσε, κ' ἐκεῖ ποῦ ἄλλοτε ἀνθοῦσε μιά ζωή ὁμορφη καί ἡμερη, τώρα φουντάνουν ἀγριόχορτα καί ἀγκάθια καί φολιάζουν φείδια καί τσακάλια. Ἄς ἐλπίσουμε πῶς σέ λίγα χρόνια τό ἐργατικό χέρι τοῦ Ἑλληνα γιωργοῦ θά ξαναδώσῃ στήν ὁμορφη αὐτή χώρα τήν παλιά τῆς ὀψι, τήν ἡμερη καί πολιτισμένη ποῦ τήν ἔχασε στά χρόνια μιᾶς βάρβαρης καί ἀπολίτιστης σκλαβιᾶς. - ΤΕΛΟΣ